

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРІОРИТЕТНИХ ЗАВДАНЬ З МОДЕРНІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В МЕЖАХ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

стратегії і здійснюють, у відповідності з потребами суспільства і ресурсами держави, освітянські програми, які необхідні для економічного та соціального розвитку України, а також індивідуального та культурного самовираження особистості у суспільстві. Освіта в Україні організується з урахуванням принципу безперервності. Програми реформування освіти націлені на те, щоб відповідати як вимогам відповідних галузей економіки, так і забезпечувати професійну підготовку.

Участь системи вищої освіти України в болонських перетвореннях має бути спрямована лише на її розвиток і набуття нових якісних ознак, а не на втрату кращих традицій, зниження національних стандартів її якості. Орієнтація на Болонський процес не має призводити до надмірної перебудови вітчизняної системи освіти. Навпаки, її стан треба глибоко осмислити, порівнявши з європейськими критеріями і стандартами, та визначити можливості її вдосконалення на новому етапі. При цьому еволюцію системи освіти не слід відокремлювати від інших сфер суспільства. Вона має розвиватися в гармонійному взаємозв'язку із суспільством в цілому, беручи на себе роль його провідника. Ключова позиція реформування має бути наступною: Болонські вимоги – це не уніфікація вищої освіти в Європі, а широкий доступ до багатоманітності освітніх і культурних надбань різних країн.

1. Андрущенко В.П. *Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть* / В.П. Андрущенко, Інститут вищої освіти АПН України. – К: ТОВ “Атлант ЮЕМСі”, 2006. – 501 с.

2. *Болонський процес – структурна реформа вищої освіти на європейському просторі [Електронний ресурс]* / М.З. Згуровський, ректор НТУУ “КПІ”. Режим доступу: <http://www.ntu-kpi.edu>

3. *Болонський процес: цикли, ступені, кредити* / Л.Л. Тovaжнянський, Є.І. Сокол, Б.В. Клименко. – Харків: вид-во НТІ “Харківський політехнічний інститут”, 2004. – 143 с.

4. *Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник* / За редакцією В.Г. Кременя. Авторський колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.

5. *Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: Матеріали до першої лекції* / Уклад. М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, К.М. Левківський, Ю.В. Сухарніков; відп. ред. М.Ф. Степко. – К: Изд., 2004. – 60 с.

6. *Tovaжнянський Л. Болонський процес: цикли, ступені, кредити* / Л. Tovaжнянський, Є. Сокол, Б. Клименко. – Харків: Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”, 2004. – 143 с.

Стаття надійшла до редакції 05.05.2011

УДК 378.001.76(477+4)

Ірина Гамерська, аспірант Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРІОРИТЕТНИХ ЗАВДАНЬ З МОДЕРНІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В МЕЖАХ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

У статті здійснено аналіз впровадження ідей Болонського процесу у галузі вищої освіти України та визначено основні напрями модернізації її структури. Акцентовано необхідність трансформації існуючої в Україні системи вищої освіти до Болонських вимог без руйнації її національних надбань.

Ключові слова: вища освіта, реформування вищої освіти, модернізація, освітня політика, Болонський процес.

Лит. 8.

Постановка проблеми. Характеристика сучасного світового освітнього простору вимагає обліку специфіки стану і тенденцій розвитку освіти країн як розвинутих так і таких, що розвиваються [2]. У зв'язку з проголошенням Україною про свій намір приєднатися до Європейського Союзу система вищої освіти потребує докорінного реформування. Необхідна трансформація існуючої в Україні системи вищої освіти до європейських вимог, упровадженні нових

підходів та технологій навчально-виховного процесу.

Вища освіта є не лише фундаментом людського розвитку та прогресу суспільства, а також виступає гарантом індивідуального розвитку, сприяє формуванню інтелектуального, духовного та виробничого потенціалу суспільства. Тому розвиток держави, структурні перетворення на мікро- і макроекономічному рівнях повинні гармонійно поєднуватися з модернізацією освіти

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРІОРИТЕТНИХ ЗАВДАНЬ З МОДЕРНІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В МЕЖАХ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

для того, щоб задовольнити потреби й прагнення людей, особливо молоді, встановити нову систему суспільних цінностей у сфері діяльності як в громадському, так і у приватному секторах.

Мета статті – проаналізувати процес впровадження ідей Болонського процесу у систему вищої освіти України та окреслити пріоритетні завдання з модернізації її структури.

Виклад основного матеріалу. Перетворення, що відбуваються в суспільстві, на пряму торкнулися і освіти, яка переживає сьогодні процеси приєднання до Болонської системи. Всі ці процеси обумовили необхідність рішення стратегічних задач розвитку освіти, про що свідчить поява ряду робіт В. Андрущенка, Я. Болубаша, М. Згуровського, В. Журавського, М. Дмитриченка, В. Кременя, В. Лугового, С. Ніколаєнка, М. Степка та ін.

Питання входження освіти до європейського простору висвітлені в працях “Організоване суспільство. Проблеми організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: досвід соціально-філософського аналізу”, “Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні”, “Стратегія розвитку освіти України: початок ХХІ століття”, “Освіта і наука України: шляхи модернізації”, “Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні”, “Інтеграція вищої освіти України в європейську систему” та ін.

Як зазначалося в доповіді “Розвиток системи освіти в Україні” прагнення України приєднатися до Болонського процесу обумовлено розумінням його інтеграційного характеру і тим, що освіта є стабілізуючим і інтегруючим чинником розвитку держави, демократизація всіх процесів становлення сучасного суспільства, що відповідають стратегічним інтересам України в умовах глобалізації. Подальша модернізація системи освіти в Україні, її удосконалення і підвищення якості освітніх послуг є найважливішою соціокультурною проблемою. Це значною мірою обумовлюється процесами глобалізації і потребами у формуванні сприятливих умов для індивідуального розвитку людини, його соціалізації і саморегуляції в Європейському просторі. Вказані процеси стали вагомою і переконливою мотивацією здійснюваного в роки незалежності України реформування її галузі освіти [6].

Модернізація структури вищої освіти передбачає проведення ряду реформ. При цьому проводити їх необхідно виважено, щоб зберегти національні надбання та запобігти руйнації національної системи вищої освіти.

Реформування вищої освіти, по-перше,

передбачає оптимізацію мережі вищих навчальних закладів. Сьогодні в Україні підготовку фахівців з вищою освітою здійснюють 920 вищих навчальних закладів усіх рівнів акредитації та форм власності. Вони підпорядковані 28 міністерствам і відомствам, 10 з яких мають у підпорядкуванні лише один заклад. Такої практики не має жодна європейська країна. Аналіз зарубіжного досвіду показує, що у країнах з ідентичними демографічними показниками середня кількість студентів в одному університеті становить, наприклад, в Іспанії – 22 тис, в Італії – 23 тис, у Греції – 14 тис студентів, у Словенії – 8 тис студентів, а в Україні – лише 6,5 тис. осіб.

Відомча підпорядкованість навчальних закладів часто заважає їх розвитку, запровадженню єдиних підходів до організації освітньої діяльності, що вимагає створення нової парадигми взаємодії навчальних закладів як з міністерствами і роботодавцями, так і з системою вищої освіти держави в цілому. Думаю, що це питання має бути вирішено на державному рівні шляхом прийняття відповідного Урядового рішення.

Крім того, формування оптимальної мережі передбачає визначення типів доуніверситетських та університетських навчальних закладів.

Зокрема, доуніверситетські – професійні коледжі (діючі ПТУ) і коледжі та університетські заклади – університети, академії. У професійних коледжах передбачається підготовка кваліфікованих робітників та фахівців тільки за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста. У коледжах здійснюватиметься підготовка фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста та бакалавра. В університетах і академіях здійснюватиметься підготовка фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, магістра та доктора, а також підготовка та перепідготовка наукових, науково-педагогічних працівників шляхом їх навчання в аспірантурі та докторантурі.

Сьогодні міністерство, вищі навчальні заклади і роботодавці обговорюють питання щодо визначення місця бакалавра в системі підготовки фахівців з вищою освітою. Так, в першу чергу, бакалавр повинен бути затребуваним на ринку праці, як це є у багатьох європейських країнах. Треба сформувані громадську думку в кадрових службах про достатній рівень компетентності бакалавра, який може якісно виконувати свої функціональні обов’язки відповідно до сучасних вимог виробництва або соціальної сфери послуг.

Щодо ступенів бакалавра та магістра, то, як було зазначено, напрацьовано досвід з організації, формування змісту підготовки та професійного

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРІОРИТЕТНИХ ЗАВДАНЬ З МОДЕРНІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В МЕЖАХ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

використання цих фахівців, хоча проблемою залишається невідповідність кваліфікацій, що присвоюються випускникам, а також запитам на ринку праці.

Серйозною є також проблема підготовки на третьому циклі – доктор філософії (PhD). Причиною цього є традиційне існування в Україні двох наукових ступенів (кандидат наук, доктор наук), а також те, що ці ступені в Україні можна отримати не тільки в університетах, але і в науково-дослідних установах різного підпорядкування. Причому здобуття такого ступеня не завжди супроводжується із навчанням в університеті. Це можливо зробити, працюючи за науковою тематикою самостійно або під керівництвом провідного вченого.

Як правило, в багатьох Європейських країнах загальний термін університетського навчання, який дозволяє отримати докторський академічний ступінь, повинен становити не менше 8 років (3 – 4 роки – бакалаврат, 1 – 2 роки – магістратура, 3 – 4 роки – докторантура). Кінцевий варіант адаптації підготовки фахівців на третьому циклі ще не визначений. Із цієї проблеми в Україні відбуваються дискусії.

У цьому питанні доцільно розраховувати на підтримку представників університетської спільноти, науковців, громадськості, а також обмін досвідом країн, які здійснювали такі реформи.

Модернізація національної системи кваліфікацій зумовлена необхідністю забезпечення взаємозв'язку між ринком освітніх послуг та ринком праці, приведення обсягів та якості професійної освіти і навчання у відповідність до потреб роботодавців, підвищення ролі соціальних партнерів, суб'єктів господарювання в реалізації стратегії навчання впродовж життя.

Остання подія Болонського процесу відбулася 28 квітня 2009 року, коли міністри вже 46 країн, в тому числі 19 країн з-поза меж ЄС, зібралися в університетських містах Льовен та Лювен-Ля-Ньов (Бельгія), аби констатувати досягнення в галузі масштабної освітньої реформи та визначити пріоритети в подальшій роботі.

У порівнянні зі своїми трьома попередниками – Берлінським, Бергенським та Лондонським комюніке – Льовенське комюніке 2009 року має більш стратегічний характер. У першій частині лаконічно викладені досягнення освітньої реформи – запровадження трициклової структури вищої освіти, сприяння академічній мобільності (зазначається, зокрема, що в 2020 році як мінімум 20% випускників муситимуть мати за своїми плечима навчальний період або стажування закордоном), запровадження національних

структур кваліфікацій та загальноєвропейської структури кваліфікацій, впровадження кредитно-накопичувальної системи.

28 квітня цього року, з нагоди Міністерської конференції на тему Болонського процесу, що пройшла 28 – 29 квітня у Бельгії, Євростат оприлюднив звіт “Болонський процес у вищій освіті Європи: ключові показники щодо соціальних аспектів та мобільності”.

За даними звіту, частка населення країн ЄС-27, яка здобула вищу освіту, тобто провчилася у вищих навчальних закладах принаймні два роки, поступово зростає з кожним поколінням.

Зокрема, 2007 року вищу освіту в ЄС мали 30% громадян віком від 25 до 34 років, порівняно з 25% громадян віком від 35 до 44 років і 19% – від 45 до 64 років.

У 2007 році частка громадян із вищою освітою в наймолодшій віковій групі (від 25 до 34 років) була вищою, ніж у найстаршій групі (від 45 до 64 років) у всіх країнах ЄС, крім Німеччини.

Найбільші частки громадян із вищою освітою в наймолодшій віковій групі спостерігалися на Кіпрі (47%), в Ірландії (44%), Франції (42%), Бельгії (41%), Данії та Швеції (по 40%), найменші – в Чеській Республіці (16%), Румунії (17%), Словаччині (18%), Італії та Австрії (по 19%).

З кожним поколінням у країнах ЄС частка жінок із вищою освітою зростає швидше, ніж частка чоловіків. Зокрема, 2007 року в найстаршій віковій групі частка чоловіків із вищою освітою перевищувала частку жінок (21% чоловіків, 18% жінок), у середній віковій групі частки чоловіків та жінок були приблизно однакові (24% чоловіків, 25% жінок), а в наймолодшій віковій групі частка жінок із вищою освітою перевищувала частку чоловіків (26% чоловіків, 34% жінок).

Ще однією ціллю Болонського процесу є мобільність студентів, про яку вже дещо говорилося вище. Свідченням того наскільки це актуально є така статистика: 2006 року іноземні студенти склали 7,5% всіх студентів вищих навчальних закладів ЄС, порівняно з 5,3% у 2000 році. За період із 2000 до 2006 року частки іноземних студентів зросли у всіх країнах Євросоюзу, крім Латвії, Румунії та Словаччини.

Згідно Болонської декларації 1999 року, сприяння мобільності шляхом подолання перешкод ефективному здійсненню вільного пересування має відбуватися, звертаючи увагу на наступне: студентам має бути забезпечений доступ до можливості здобування освіти і практичної підготовки, а також – до супутніх послуг; викладачам, дослідникам і адміністративному персоналу мають бути забезпечені визнання і залік

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРІОРИТЕТНИХ ЗАВДАНЬ З МОДЕРНІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В МЕЖАХ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

часу, витраченого на проведення досліджень, викладання і стажування в європейському регіоні, без нанесення без угиску прав, встановлених законом [8].

Але як можна вести мову про підвищення мобільності студентів та викладацького складу в Україні, коли не вирішено низку принципових завдань, які і мають забезпечити академічну мобільність?

По-перше, варто відзначити низький рівень володіння іноземними мовами не тільки у студентів, але й викладачів, що призводить до інформаційного вакууму, адже більшість міжнародних програм проводяться англійською мовою, або й навіть іншою мовою країни-засновника програми. Студенти українських ВНЗ скаржаться, що кількість годин на вивчення іноземних мов скорочується, рівень викладання є незадовільним.

По-друге, викладачі ВНЗ не завжди можуть брати участь у освітніх заходах за кордоном як з мовної причини, так і у зв'язку з відсутністю доступу до інформації про такі заходи, браку коштів у ВНЗ на передплату іншомовних бібліотечних ресурсів і на міжнародні відрядження.

По-третє: якщо студент чи викладач самостійно знайшли інформацію про освітню програму, взяли участь у конкурсі і були успішно відібрані, їхні поневіряння не закінчуються. Навіть якщо кошти за програму учасники сплачують самостійно або організатори надають грант, виникає низка організаційних питань. ВНЗ часто відмовляються сприяти і оформлювати, наприклад, направлення на навчання за кордон, що найкраще б узгоджувалося з українським законом.

“Положення про умови матеріального забезпечення осіб, направлених за кордон на навчання”, затверджене Кабінетом Міністрів України [7, 317 – 320] є досить прогресивним для вирішення більшості питань.

На жаль, викладачам іноді пропонують звільнитися на час навчання чи стажування за кордоном, а студентів навіть відраховують “за власним бажанням”. Бажання ВНЗ позбавитися зайвого клопоту зі збереженням робочого або навчального місця, а також – і можливими матеріальними витратами, призводить до серйозних проблем.

Варто ще звернути увагу на таку проблему, як відстрочка строкової служби, яка регламентується статтею 17 Закону України “Про військовий обов’язок і військову службу” [4, 163]. І хоча пункт 9 закону стверджує: “Право на відстрочку від призову на строкову військову службу для

здобуття освіти також мають громадяни України, які в рамках міжнародних договорів України навчаються у навчальних закладах інших держав”, на практиці виникає багато непорозумінь з боку працівників військоматів і окремих ВНЗ. Мали місце випадки звернень студентів до МОН України за додатковими роз’ясненнями лише після повернення з-за кордону, коли ситуацію важно змінити. На жаль, в Україні реєструвалися непоодинокі випадки, коли студенти втрачали відстрочку від призову у зв’язку з тим, що навчалися за кордоном, але перед виїздом з України не оформили або оформили не так відповідні документи. Студенти, які самостійно знайшли місце навчання за кордоном, можуть за певних обставин втрачати право на відстрочку, оскільки не всі ВНЗ інших країн мають співробітництво у межах міжнародних договорів України.

Непоодинокі випадки, коли студентам ВНЗ за браком юридичних знань оформлюють накази на звільнення за власним бажанням замість надання академвідпустки на час навчання, що дозволено статтею 45 Закону України “Про вищу освіту” [3, 69]. Для дівчат поновлення не становитиме проблеми. Але для хлопців тоді починає діяти пункт 10 статті 17 Закону України “Про військовий обов’язок і військову службу”: “Відстрочка від призову на строкову військову службу для здобуття освіти надається один раз за період навчання, і громадяни призовного віку, відраховані з навчальних закладів за власним бажанням, за невиконання навчального плану, порушення умов контракту або недисциплінованість втрачають право на відстрочку від призову на строкову військову службу незалежно від їх повторного зарахування до того чи іншого вищого навчального закладу або поновлення у вищому навчальному закладі”.

На тлі цих проблем є менш другорядними, але не менш суттєвими ситуації, коли студенти, які навчалися за кордоном, не можуть поновитися на бюджетну форму навчання, або втрачають місце в гуртожитках, або позбавляються інших переваг, які вони мали до від’їзду за кордон.

МОП України передбачив наказом “Про затвердження Плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство на період до 2010 року” [5] розробку заходів для усунення перешкод внутрішньої мобільності студентів та сприяння повному використанню програм мобільності, а також для підвищення портативності грантів, позик та створення національних фондів сприяння мобільності [1].

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРІОРИТЕТНИХ ЗАВДАНЬ З МОДЕРНІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В МЕЖАХ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Не можна не відзначити ту величезну роботу, яка пророблена в українській освіті в межах Болонського процесу, проте, варто й розглянути ті проблеми, які досі не вирішені, а також плани реформування вищої освіти на найближчу перспективу.

На жаль, виконання зобов'язань, взятих на себе Україною, є дещо повільним. Проблема полягає в тому, що наша держава поки-що має слабку законодавчу базу з питань міжнародного співробітництва у галузі освіти. Тому теоретичні засади участі України у Болонському процесі суттєво відрізняються від реалізації наукових чи практичних завдань в існуючих умовах. Напрямок Болонського процесу враховано лише в освітянському контексті, без достатнього узгодження з іншими законами України.

Аналізуючи процес впровадження ідей Болонського процесу, варто відзначити, що у деяких ситуаціях в Україні суворо нав'язуються ті чи інші вимоги, які нібито є вимогами Болонського процесу.

Насправді, у Болонського процесу вистачає як друзів, так і ворогів у всій Європі. Саме тому підписанням Болонської декларації 1999 року брали на себе зобов'язання координувати політику в певних напрямках, а не жорстко впроваджувати вже якусь існуючу.

Болонська декларація 1999 року – це навіть не заява, а домовленість, яка має необов'язковий, рекомендаційний характер. Такий виважений підхід дозволяє Україні визначити свій шлях у Болонському процесі, уникаючи жорстких підходів, але і не забуваючи про пріоритети самого процесу.

На сьогодні передбачається реалізація пріоритетних завдань з модернізації структури вищої освіти України, які є надзвичайно важливими для її подальшого розвитку.

Найголовнішим із них є забезпечення якості вищої освіти України, гармонійний розвиток особистості студента, формування не тільки компетентних фахівців, а й високодуховних молодих людей, патріотів України.

Зрозуміло, що всі наші дії щодо модернізації вищої освіти можуть бути позитивними, якщо будуть знаходитись у правовому полі. Зрозуміло і те, що наша законодавча база – Закон України “Про вищу освіту” починає поступово відставати від потреб вищої освіти, економіки та суспільства і рано чи пізно почне уповільнювати самі освітні реформи.

Тому модернізація структури вищої освіти України вимагає змін у системі законодавчого і нормативно-правового регулювання вищої освіти з урахуванням вимог європейської системи

стандартів та сертифікації, які сприятимуть розвитку національних культурних цінностей, демократії і гуманізму як основних чинників функціонування громадянського суспільства.

Висновки. XXI сторіччя характеризується зростанням уваги суспільства до вищої освіти, модернізація якої стала об'єктивною необхідністю. Тому на сьогодні передбачається реалізація пріоритетних завдань з модернізації структури вищої освіти України, які є надзвичайно важливими для її подальшого розвитку.

Найголовнішим із них є забезпечення якості вищої освіти України, гармонійний розвиток особистості студента, формування не тільки компетентних фахівців, а й високодуховних молодих людей, патріотів України.

Формування національної системи кваліфікацій вищої освіти, яка гармонізуватиме із системою кваліфікацій Європейського простору вищої освіти, сприятиме подальшій її сертифікації в європейських та світових структурах.

Модернізація структури вищої освіти передбачає проведення ряду реформ, а саме: впровадження кредитних технологій на базі європейської системи трансферу кредитів, стимулювання мобільності і створення умов для вільного пересування студентів, викладачів, науковців в межах європейського регіону, спрощення процедури визначення кваліфікацій, що сприятиме працевлаштуванню випускників і студентів на європейському ринку праці тощо. Однак, слід зазначити, проводити ці реформи необхідно виважено, щоб зберегти національні надбання та запобігти руйнації національної системи вищої освіти.

1. Беляков О.О. *Впровадження ідей Болонського процесу: чого бракує Україні?* / О.О. Беляков // *Вчені записки університету “КРОК”*. – 2008. – вип. 18. – том 1. 348 с.

2. Вульфсон Б.Л. *Мировое образовательное пространство на рубеже XX и XXI вв.* / Б.Л. Вульфсон // *Педагогика*. – 2002. – № 10. – С. 3 – 14.

3. Закон України “Про вищу освіту” / Верховна Рада України. / І.О. Вакарчук (ред.) / *Студент у законотворчому просторі вищої освіти*. – К.: Знання України. – 2008. – 213 с.

4. Закон України “Про військовий обов'язок і військову службу”: за станом на 4 квітня 2006 р. № 3597-IV. / Верховна Рада України. / І.О. Вакарчук (ред.) // *Студент у законотворчому просторі вищої освіти*. – К.: Знання України. – 2008. – 363 с.

5. Наказ № 612 від 13.07.2007 “Про

УКРАЇНСЬКИЙ СКАУТСЬКИЙ РУХ: ПОШУК НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ (ГАЛИЧИНА, ПОЧАТОК ХХ СТ.)

затвердження Плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство на період до 2010 року” / Міністерство освіти і науки України: <http://www.mon.gov.ua>

6. Национальный доклад “Развитие системы образования в Украине в 1995 – 2004 гг.”: <http://cis.bsu.by/>

7. Положення про умови матеріального

забезпечення осіб, направлених за кордон на навчання / Кабінет Міністрів України. / І.О. Вакарчук (ред.) // Студент у законотворчому просторі вищої освіти. – К.: Знання України – 2008. – 474 с.

8. The Bologna Declaration of 19 June 1999. http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/990719BOLONGNADECLARATION.PDF

Стаття надійшла до редакції 05.05.2011

УДК 061.213(477)

Ірина Дідух, аспірант Прикарпатського національного університету

імені Василя Стефаника

УКРАЇНСЬКИЙ СКАУТСЬКИЙ РУХ: ПОШУК НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ (ГАЛИЧИНА, ПОЧАТОК ХХ СТ.)

У статті розкрито сутність основних моделей світового скаутингу, проаналізовано твори фундаторів скаутського руху закордоння та вітчизняних очільників “Пласту”, показано процес національної самоідентифікації української скаутської організації у Галичині на початку ХХ сторіччя.

Ключові слова: скаутинг, “Пласт”, гурток, гімназія, рекрути, “мілітарний”.

Літ. 28.

Постановка проблеми. Скаутський рух (скаутинг) – це добровільний, неоплігичний, виховний найпоширеніший у світі молодіжний рух, що ґрунтується на оригінальних ідейно-світоглядних засадах та виховних методах і принципах. Згідно з різними класифікаціями, його подекуди співвідносять із неформальною системою виховання, позаяк він орієнтується на природні інтереси дітей і підлітків, які в процесі самовиховання через пізнання природного й соціального середовищ здобувають знання, навички, виробляють власні цінності й позиції. Утім, за класифікацію ЮНЕСКО, скаутинг відповідає позаформальному типу виховання, адже в організаційному відношенні являє собою громадську організацію, що виступає суб’єктом виховання. Саме в системі позаформального виховання реалізується унікальна вихована методика скаутингу.

За сучасних умов розбудови демократичного громадянського суспільства в Україні вивчення змісту та особливостей розвитку дитячих громадських об’єднань стало одним із пріоритетних завдань педагогічної науки. Його актуальність, з одного боку, зумовлюється посиленням глобальних цивілізаційних трансформацій, що спричиняють динамічні зміни в мисленні, ціннісних орієнтаціях і моралі зростаючого покоління. З іншого боку, зростає прагнення цивілізованих народів зберегти свою етнонаціональну самобутність та ідентичність, що

неможливо без плекання традиційних виховних систем.

Одним з ефективних шляхів розв’язання цього завдання є виховна модель скаутингу, який за понад столітній період розвитку зберіг свої наріжні ідеї і принципи та набув численних “національних модифікацій”, зумовлених намаганням кожної спільноти пристосувати і використати його потенціал відповідно до своїх завдань на різних етапах розвитку. Цікавим і повчальним у цьому відношенні є унікальний досвід пошуку шляхів адаптації системи скаутингу до умов і потреб українства Галичини, яке у 1910 – 20-х роках перебувало у складі політичної Австро-Угорської імперії та після воєнно-революційної доби 1914 – 1919 рр. опинилося у межах Польської держави.

Мета статті полягає в тому, щоб визначити суть основних моделей світового скаутингу та показати, як вони адаптовувалися українськими діячами і педагогами Галичини задля оптимізації виховання зростаючого покоління відповідно до суспільно-політичних викликів та зважаючи на кризові явища і нові віяння в тогочасній педагогіці. Важливі підстави для цього дає аналіз автентичних творів фундаторів світового і українського скаутингу та інші джерела, що проливають світло на його ідейне й організаційне становлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема виховної системи скаутингу вже була